

Klima- og miljøplan

2023 - 2027

Oppdatert 28.02.2023, jmf kommunestyrevedtak PS-91/22.

Innhold

Innledning	4
Rammer og føringer	5
<i>Internasjonale</i>	5
<i>Nasjonale</i>	5
<i>Regionale</i>	6
<i>Kommunale</i>	7
Hovedmål.....	8
Status og utfordringer.....	9
Hvordan nå måla – forslag til tiltak.....	15
<i>Transport og energibruk</i>	15
<i>Forbruk og avfall</i>	15
<i>Klimatilpasning</i>	16
<i>Naturmangfold og kulturlandskap</i>	16

Innledning

I dagens samfunn er det forventet at både stat, kommuner og alle andre samfunnsaktører og myndigheter har et ambisiøst klima- og miljøarbeid. Det har i tillegg blitt utarbeidet og fastsatt både internasjonale og nasjonale avtaler, lover og andre forpliktelser, og kommunene har forpliktet seg til å bidra. Den nye klima- og miljøplanen skal bidra til at Rauma kommune oppfyller sine forpliktelser og forventninger.

I 2010 utarbeidet Rauma kommune «Energi- og klimaplan 2010 – 2014». Denne planen hadde som mål å nå minimumsmålet for redusert energiutslipp/klimagassutslipp på 10 %, og at Rauma kommune som organisasjon skulle oppnå 15 % reduksjon i egen drift. Siden 2010 har det skjedd svært mye, og dagens samfunn står ovenfor flere og større klimautfordringer enn den gang.

På FN sitt klimatoppmøte i Paris i 2015 ble alle deltakerlandene enige om at temperaturen på jorda ikke skal stige mer enn 2 grader C før århundret er over. Alle landene skal ha konkrete utslippsmål, og disse skal oppdateres hvert femte år. Som det tredje landet i verden meldte Norge inn justerte klimamål i 2020. Dette målet sier at Norge skal redusere utslippa med minst 50 %, og opp mot 55 %, innen 2030, sammenlignet med 1990-nivået. Den videre ambisjonen vår er at utslippa i 2050 er redusert med 90-95 %.

Rauma kommune må i likhet med alle andre kommuner ta sin del av ansvaret for at de nasjonale målene blir oppnådd, og en oppdatert klima- og miljøplan vil være vårt virkemiddel i den prosessen.

Planen består av to deler. Den første er en beskrivelse av dagens tilstand, utfordringer og hvilke mål vi bør sette oss, og den andre er en konkret handlingsdel.

Planen rulleres en gang i hver valgperiode, og planens oppfyllelse skal rapporteres årlig.

Rammer og føringer

Internasjonale

Parisavtalen

Parisavtalen trådte i kraft 4. november 2016, og er en global klimaavtale som er rettslig bindende og forpliktende for alle land. Gjennom avtalen skal alle land hvert femte år selv melde inn egne fastsatte mål om klimagassutslipp, og alle må gjennomføre tiltak for å oppnå målene. Hver gang målene skal fornyes må målene bli mer ambisiøse enn de var forrige gang. Formålet med avtalen er at det ikke skal bli mer enn 2 grader varmere på jordkloden, og helst ikke mer enn 1,5 grader, før århundret er over.

FNs bærekraftsmål

Dette er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. De består av 17 mål og 169 delmål, og skal fungere som en felles global retning for land, næringsliv og sivilsamfunn. Målene gjelder alle land i verden, både rike og fattige. For Norge sin del er flere av målene allerede oppfylt, men det gjenstår mye på målene som omhandler klima- og miljø. Stortinget godkjente i april 2022 en nasjonal handlingsplan for målene, og denne sier hvordan vi skal oppnå målene på tvers av politiske skillelinjer og i samarbeid med organisasjoner og kommuner. Kommunene må blant annet bidra til å oppnå bærekraftsmåla gjennom god samfunns- og arealplanlegging.

Nasjonale

Norges klima- og miljømål

Dette er 24 mål fordelt på områdene naturmangfold, kulturminner og kulturmiljø, friluftsliv, forurensing, klima og polarområdene, og de er fastsatt av Klima- og miljødepartementet. Tilstanden innafor hvert av målene blir målt ved hjelp av miljøindikatorer, og over tid vil en se hvordan utviklingen er.

Klimaplan for 2021 – 2030

Denne ble vedtatt av Stortinget i 2021, og presenterer politikken til regjeringa for å redusere klimagassutslippa i perioden 2021 – 2030 i tråd med Norges klimamål og i samarbeid med EU. Planen skal vise hvordan Norge skal oppfylle klimamålet i Parisavtalen og skape grønn vekst. Et sentralt element i planen er politikk for å kutte de ikke-kvotepliktige utslippa med 45 % innen 2030. I tillegg omfatter planen bl.a tiltak for CO₂-avgift, utslipp fra transport og landbruk, skog- og arealbruk og grønn forskning og innovasjon.

Landbrukets klimaplan 2021 – 2030

Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning

Disse ble vedtatt september 2018, og er hjemlet i plan- og bygningsloven. Kommuner, fylkeskommuner og staten må forholde seg til disse ved planlegging og øvrig myndighets- og virksomhetsutøvelse, og de skal stimulere til og bidra til reduksjon av klimagassutslipp, samt en økt miljøvennlig energiomleggelse.

Felleserklæring for en mer miljøvennlig cruisenæring

Dette er en felles sammenslutning der de største cruisedestinasjonene i landet ble enige om 14 konkrete tiltak for en mer miljøvennlig cruisenæring. Disse skal bidra til å gi bedre luft til innbyggerne i de store byene, samt redusere lokale miljøskader og cruisenæringens klimafotavtrykk. Det kan nevnes at ett av disse tiltakene er krav til bruk av landstrøm for cruiseskipene for alle norske cruisedestinasjoner, med virkning fra 2025.

Riksantikvarens klimastrategi for kulturmiljøforvaltning 2021 – 2030

Denne inneholder mål og strategier for hvordan kulturmiljøfeltet skal bidra til reduksjon av klimagassutslipp, og hvordan en skal håndtere uønskede konsekvenser av klimaendringene. Den inneholder blant annet konkrete anbefalinger til kommunene.

Regionale

Regional planstrategi Møre og Romsdal 2020 – 2024.

Denne er et felles styringsverktøy for å systematisere planbehovene i fylket de neste fire årene. Det langsiktige utviklingsmålet for miljøarbeid i fylket er at «Møre og Romsdal skal bli miljøfylke nr.1». Dette innebærer en ambisiøs klimasatsing minst i tråd med Parisavtalen, at samfunnet er klimarobust og godt rusta for klimaendringene, at fylket har lykket med det grønne skiftet og mer bruk av fornybar energi. Som et ledd i dette skal det utarbeides ny fylkesstrategi for miljø, klima og energi, der formålet blir å skape en felles og helhetlig satsing for å få ned klimagassutslippa. Tema i den forbindelse vil være miljøutfordringer knytta til energi, landbruk, industri, samferdsel, folkehelse, kultur/reiseliv og kompetanse.

Fylkesplan for bærekraftfylket Møre og Romsdal 2021 – 2024

Denne er en regional tverrfaglig plan som setter føringer for kommuner og regionale statsetater, og den skal være med på å sikre og videreutvikle fylket for framtida. Planen er bygd opp rundt FN sine bærekraftsmål og de tre bærekraftsdimensjonene (Klima og miljø – Økonomi – Sosiale forhold). Det er lista opp sju målsetninger innen klima- og miljø for fylket:

1. Redusere klimagassutslippa slik at fylket er klimanøytralt i 2030, og bidra til 55 % kutt i ikke-kvotepliktig sektor.
2. Forvalte sjø- og landareala slik at det blir lagt til rette for bærekraftig verdiskaping, basert på en arealbruk som avgrensar behovet for transport, og hindrer unødvendige landskapsinngrep.
3. Ha god tilstand på 90 % av økosystema både på land og i vatn, og stanse tap av naturtyper og arter.
4. Bevare viktige landskap, og redusere tapet av verdifulle kulturminne og kulturmiljø til under 0,4 % årlig.
5. Basere økt produksjon og bruk av energi på energieffektivisering, fornybare energikilder og utslippsfri energi.
6. Forebygge at uønskete hendelser skjer, ha en fysisk, digital og organisatorisk infrastruktur som er rusta til å takle klimaendringer og akutte kriser.
7. Ha en ledende posisjon i utviklinga av en grønn sirkulær økonomi med høy grad av gjenbruk, og god avfallshåndtering.

Statsforvaltaren i Møre og Romsdal sitt forventningsbrev 2022

FNs bærekraftsmål er hovedsporet i forventningsbrevet, og skal være førende for samfunnsutviklinga i landet. De store globale utfordringene skal svares på gjennom konkrete praktiske grep i den kommunale planlegginga. Kommunenes arbeid er avgjørende for at Norge skal nå sitt mål om minst 50% reduksjon i klimagassutslipp, og tiltak og virkemiddel for å oppnå dette skal inn i kommunens overordna planer. Kommunene må jobbe aktivt for å hindre tap av naturmangfold, sørge for å ha en infrastruktur som sikrer tilfredsstillende avløpsvatn og følge opp regelverket vedrørende grunnforurensing.

Bærekraftfylket Møre og Romsdal

Denne er ei felles regional satsing på bærekraft, det målet er at det skal bidra til et koordinert og metodisk krafttak for å nå FN sine bærekraftsmål innen 2030. Alle kommunene i fylket er med og i 2020-2021 ble det gjennomført en kartlegging som målte statusen på bærekraft i hver

enkelt kommune. Kartlegginga var bygd på FNs bærekraftsmål og de tre hoveddimensjonene av bærekraft.

Totalt sett viser kartlegginga at fylket er et bærekraftig samfunn på mange områder, men at det er forbedringspotensiale på flere felt. Det vi kan bli bedre på i fylket er blant anna sirkulær økonomi, bærekraftsertifisering av offentlige bygg og utvikling av en mer smart og bærekraftig VA-sektor.

Kartlegginga i Rauma viser at kommunen totalt sett ligger over snittet i fylket. Områder vi kan bli bedre på er blant anna innen avfallsbehandling, transport og VA.

Regional vassforvaltningsplan for Møre og Romsdal vassregion 2022 – 2027

Denne planen gir en enkel og oversiktlig framstilling av hvordan vi skal sikre en helhetlig og langsiktig forvaltning av vannressurser og vannmiljø i regionen. Det er fastsatt tidfesta miljømål for kyst, innsjø, elv og grunnvann. Planen viser hvordan miljøtilstanden er i dag, og dermed også hvilken avstand som er opp til det fastsatte miljømålet for den enkelte vannforekomst. Gjennom planarbeidet har det vært en forventning om deltakelse fra kommunene, og det er et klart signal om at dette er et tema som bør prioriteres høyt. Dette vises også gjennom FNs bærekraftsmål, der både nr. 6 og 14 omhandler betydningen av rent vann.

Kommunale

Kommuneplan

Kommuneplanens samfunnsplan 2019 - 2030 ble vedtatt av kommunestyret i 2019. Denne sier innledningsvis at FNs bærekraftsmål skal være styrende for kommunens arbeid, og har satt følgende føringer innen klima og miljø.

- Kommunen vil jobbe for at veksten i reiselivsbransjen skjer på en bærekraftig måte og søke miljøvennlige løsninger og tiltak.
- Naturlandskap, biologisk mangfold, dyrka jord og naturverdier skal ivaretas i all planlegging og sikres som verdier for hele befolkningen.
- I arealplanarbeidet skal det legges til rette for enkel tilgang til naturen og grønne områder for alle ved utvikling av nye og eksisterende boligområder.
- Det skal satses på grønne løsninger og bærekraft som gjennomgående perspektiv for alle aktører, både private og kommunale. Vi skal bidra til det grønne skiftet.

Kommunen sine ulike roller

Kommunen har flere ulike roller og virkemidler, og er en viktig aktør i arbeidet for et mer klimavennlig samfunn. Kommunen er forvaltningsmyndighet i plan- og utbyggingssaker, og stiller krav innafor gjeldende lover og forskrifter. Dette er viktig for å gjøre utviklingen mest mulig klima- og miljøvennlig, og for å sikre at de riktige utredningene blir gjort. Kommunen er planlegger, og skal sørge for at kommunens areal blir forvaltet på best mulig måte.

Kommunen er grunneier av store arealer og offentlige bygninger, og det kan være store miljøgevinster å hente ved forvaltning og bruk av disse. Kommunen er en viktig samfunnsaktør gjennom drift av barnehager, skoler, kulturhus o.l., og bidrar ut til innbyggerne med kunnskap og bevisstgjøring. Kommunen er innkjøper av mange varer og tjenester, og bidrar ved å stille strenge miljøkrav. Kommunen er også et bindeledd mellom det offentlige og næringsliv/innbyggere, og kan fungere som en viktig støttespiller i flere sammenhenger.

Hovedmål

Klima

Rauma kommune skal:

- Bidra til at det nasjonale målet om 55 % kutt av klimagassutslipp i ikke-kvotepliktig sektor blir nådd innen 2030.
- Bidra til at det nasjonale målet om null CO²-utslipp innen 2050 blir nådd.
- Sørge for ei bevisstgjøring slik at vi er godt rusta til å takle utfordringer knytta til klimaendringene.

Dette er i tråd med internasjonale og nasjonale forpliktelser og avtaler, og Rauma kommune må sette seg ambisiøse og samtidig realistiske mål for å kunne bidra til at dette blir oppnådd. Det er viktig at Rauma kommune som organisasjon tar ansvar og viser at dette er et svært viktig arbeid fremover, og at vi samtidig bidrar til å støtte klimaarbeidet hos private og næringslivet.

Miljø

Rauma kommune skal:

- Sørge for at en større del av avfallet blir gjenvunnet, og bidra til at mindre avfall havner i naturen.
- Gjennom langsiktige og bevisste miljøvalg bidra til å opprettholde det biologiske mangfoldet, sikre god vannkvalitet, og sørge for at vi har god tilstand på økosystem på land og i vatn.
- Ta vare på viktige landskap, kulturmiljø og naturtyper, og hindre unødvendige inngrep i disse.

Dette er i tråd med regionale mål, og det er viktig at en stor kommune som Rauma har en bevisst holdning til disse temaene. De senere årene har det blitt retta stort fokus på tap av biologisk mangfold, og at dette er noe som kan få alvorlige konsekvenser på sikt. Rauma kommune innehar store og mange natur- og kulturverdier av internasjonal, nasjonal og lokal verdi, og det er svært viktig at vi tar vare på disse og forvalter de på best mulig måte.

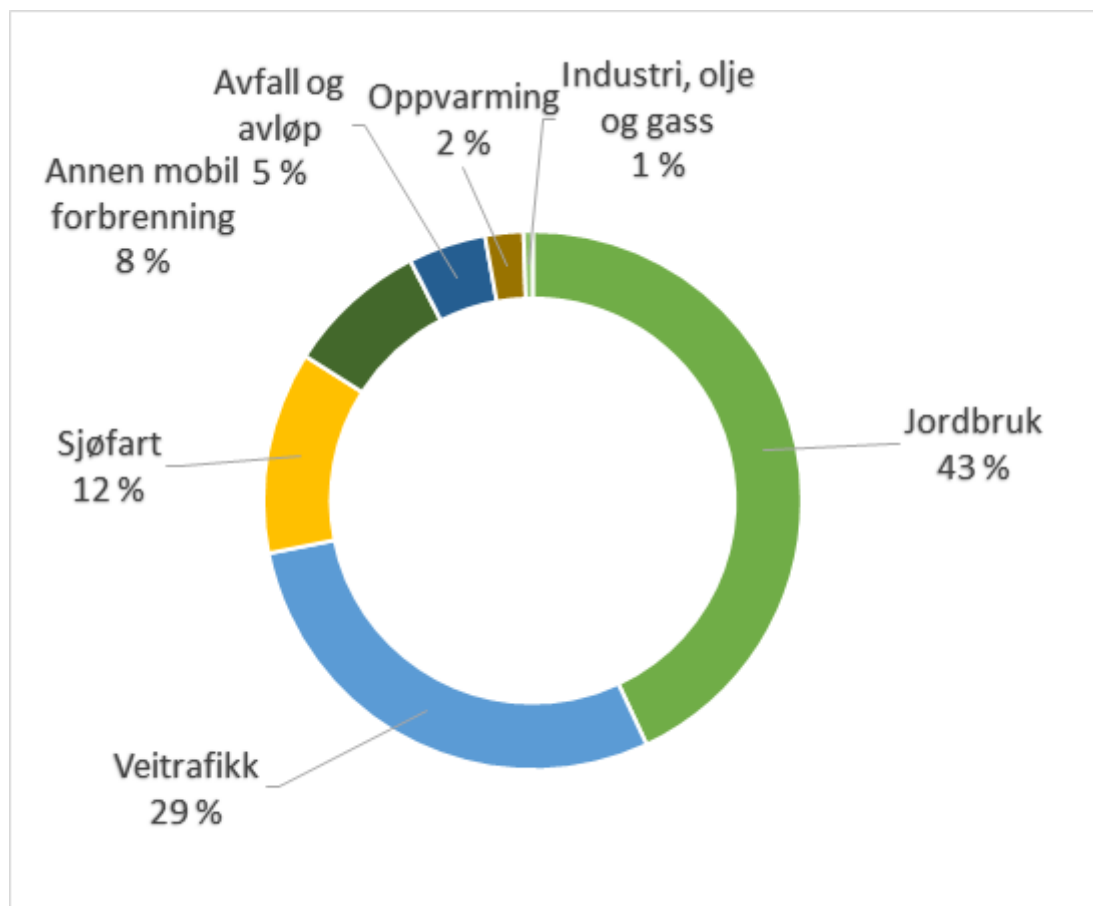
Status og utfordringer

Global oppvarming som følge av klimagassutslipp er en av de største miljøutfordringene vi står ovenfor i dagens samfunn. I Rauma er det to områder som står for om lag 75 % av utslippene, og disse er jordbruk og vegtrafikk. I tillegg kan «Annen mobil forbrenning» og sjøfart nevnes som store utslippsområder.

Klimagassutslipp

Utslipp av klimagasser omhandler i all hovedsak gassene karbondioksid (CO₂), metan (CH₄) og lystgass (N₂O). Utslippene for disse blir ofte slått sammen, og blir vist med enhet CO₂-ekvivalenter (CO₂e). Dette er en måleenhet som brukes for å kunne sammenligne oppvarmingseffekten ulike klimagasser har på atmosfæren, og dermed kunne tydeliggjøre hvilke utslipp som bidrar mest til global oppvarming.

Av de lokale utslippene fra Rauma utgjør utslipp knyttet til jordbruk, veitrafikk og sjøfart den største andelen. Til sammen utgjorde disse sektorene 84 % av kommunens totale utslipp på 39 272,5 tonn CO₂e.

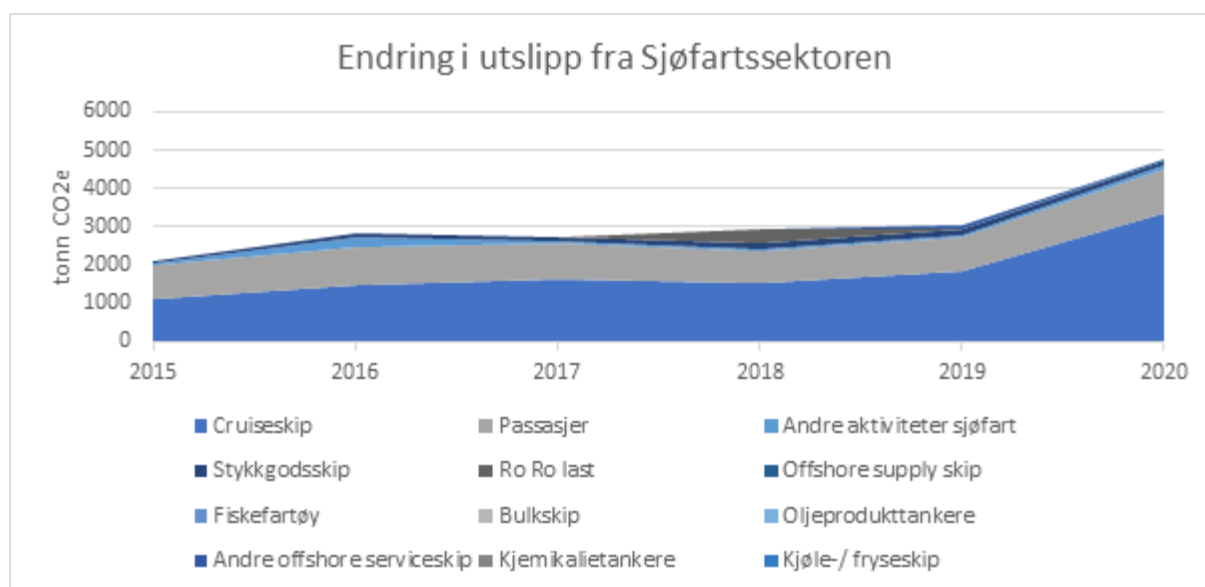
Figur 1: Utslipp av klimagasser i 2020 fordelt på sektorer (Kilde: Miljødirektoratet)

Rauma sin statistikk for 2019 viser at det er to sektorer som er desidert størst på utslipp, og disse er jordbruk og vegtrafikk. Disse står for om lag 75 % av kommunens totale utslipp på 35 471,9 tonn. Andre sektorer av betydning er sjøfart, annen mobil forbrenning (anleggsmaskiner, traktorer o.l.), avfall og avløp, og oppvarming.

Jordbruk er den største sektoren, og sammenlignet med vegtrafikk består utslippene innen jordbruk hovedsakelig av CH₄ (metan) og N₂O (lystgass), mens vegtrafikk er dominert av CO₂. Det er verdt å merke seg at utslippa innen jordbruk bare er basert på biologiske prosesser, mens energiutslipp fra traktorer og andre maskiner er plassert under «Annen mobil forbrenning».

Utslippa i Rauma utgjør 5,3 tonn CO₂e per person. Dette er noe lavere enn gjennomsnittet i fylket som er 9,2 tonn CO₂e per person. For sammenligning har Molde 4,2 tonn CO₂e per person, og Oslo 1,6 tonn CO₂e per person.

Når det gjelder sjøfart står cruiseskip for om lag 70 % av utslippene, og passasjertrafikk for 25 %. De totale utslippene fra Sjøfartssektoren har fordoblet seg i løpet av 5 år, fra et utslipp på 2 130 tonn CO₂e i 2015, til 4 770 tonn CO₂e i 2020.

Figur 2: Utslipp av klimagasser fra sjøfartssektoren (Kilde: Miljødirektoratet)

Globalt har klesindustrien blitt en klimaversting, og ferske rapporter viser at denne industrien står for hele 8 % av verdens klimagassutslipp. Mye av produksjonen er konsentrert i Asia, noe som betyr bruk av kull og gass til elektrisitet og varme. Om dette fortsetter kan vi forvente en økning i klimagassutslipp på nesten 50 % innen 2030.

Strømforbruket i boliger og fritidsboliger har vært noenlunde stabilt siden 2011, men vi kan ane en liten oppgang for boligene. Utslipp fra oppvarming av kommunale bygg har derimot gått sterkt ned siden første registrering i 2013. Den gang ble det registrert 96 tonn CO₂ ekvivalenter, mens tilsvarende tall for 2019 var 29.

Siden 2009 har de totale utslippa i Rauma vært relativt stabile, omkring 38 000 tonn. Det høyeste registrerte utslippet er fra 2020 på 39 272,5 tonn CO₂e.

Biologisk mangfold

De siste tiårene har forskningen gang på gang slått alarm om at både antallet individer og mangfoldet i naturen reduseres i rekordfart, og det er vist til bekymringsfulle konsekvenser av denne utviklingen. Det er mange undersøkelser og grundig dokumentasjon på at det biologiske mangfoldet har blitt kraftig redusert gjennom årene. I 2015 kom en stor studie som viste at i løpet av de siste 30 årene har Europa mistet ca 400 mill hekkefugler. Biedøden er et eksempel som er godt dokumentert over store deler av verden, og for «sommerfugler, bier og humler» er det påvist en halvering i Europa mellom 1990 og 2011.

Norge har siden 1993 vært medlem av FNs samarbeid for biomangfold (CBD), og er dermed forpliktet til å bidra til internasjonale mål som skal:

- redusere tap av biologisk mangfold
- sikre dens bærekraftige bruk
- opprettholde fungerende økosystemer og de godene mennesker nyter fra naturen (økosystemtjenester)

Gjennom Norges handlingsplan «Natur for livet» blir det blant annet fremhevet artsmangfoldets betydning for det grønne skiftet, klimatilpasning og for å levere de godene menneskene er avhengig av. Eksempel på dette er pollinering, mat og råstoffer. I rapporten blir det vist til at per i dag er omdisponering av areal den største negative påvirkningen på artsmangfoldet i Norge. Andre påvirkningsfaktorer som forsterker den negative utviklingen er klimaendringer, forurensing og spredning av uønskede fremmedarter.

Flere og flere arter havner på den velkjente rødlista, som er en oversikt over hvilke arter i Norge som er vurdert å ha en risiko for å dø ut. Lista ble oppdatert 21.11.2021, og da ble blant annet rein og laks vurdert som «Nær truet». Begge disse har de siste årene vært vurdert som livskraftig.

Det er 46 891 påviste arter i Norge, og 2752 av disse er karakterisert som truet. Fra 2015 til 2021 har antallet på rødlista blitt mer enn doblet.

I Møre og Romsdal er det 762 arter som er vurdert som truet, nær truet eller sårbare.

I Rauma har vi store verneområder der et av hovedformålene med vernet er å ta vare på villreinstammen og dens leveområder. Dette gjelder spesielt for Reinheimen nasjonalpark, som omfatter 375 km² av kommunens areal, men også store landskapsvernområder og biotopvernområder som tilhører både Reinheimen og Dovrefjell.

Den norske villaksen er også en viktig del av Rauma, og Rauma elv har i mange år vært blant landets fremste lakseelver. Elva ble friskmeldt fra gyrodactulus salaris i 2018, og det er svært viktig at villaksen blir tatt vare på, spesielt nå som den også har havnet på rødlista. Elva er varig verna, og i tillegg definert som nasjonalt laksevassdrag.

Ellers i Rauma har vi blant annet en god del myr, og dette er ofte en svært artsrik naturtype. Generelt sett har Norge minst 400 karplanter og 300 mosearter som lever i våtmark, i tillegg til en stor del insekter og edderkopper. Omdisponering av areal er en stor trussel for disse områdene.

Kommunene spiller en viktig rolle i bevaring av naturmangfoldet, og to spesielt viktige virkemidler er naturmangfoldloven og plan- og bygningsloven.

Vannkvalitet

Møre og Romsdal fylkeskommune har nylig revidert Regional vassforvaltningsplan for Møre og Romsdal vassregion for perioden 2022-2027. Denne planen skal gi en enkel og oversiktlig framstilling av hvordan vi skal sikre en helhetlig og langsiktig forvaltning av vannressurser og vannmiljø i regionen. Det viktigste planen gjør er å fastsette miljømål i kyst, innsjø, elv og grunnvann, og det blir også satt et tidspunkt for når en skal nå måla. Planen viser hvordan miljøtilstanden er i dag, og dermed også hvilken avstand som er opp til det fastsatte miljømålet for den enkelte vannforekomst. Gjennom planarbeidet har det vært en forventning om at kommunene deltar i arbeidet, og det er et klart signal om at dette er et tema som bør prioriteres høyt. Dette vises også gjennom FNs bærekraftsmål, der både nr. 6 og 14 omhandler betydningen av rent vann.

Tilstanden i vannforekomstene er vurdert etter skalaen: Svært god, God, Moderat, Dårlig, Svært dårlig.

Miljømåla er miljøtilstanden en skal oppnå i løpet av planperioden, og disse er fastsatt på bakgrunn av det overordna målet om at alle vannforekomstene skal ha minst god økologisk og kjemisk tilstand. Ingen vannforekomster skal få forverra miljøtilstanden, og de som i dag har svært god tilstand må derfor opprettholde denne statusen i løpet av perioden.

I Møre og Romsdal har 82 % av de naturlige vannforekomstene god eller svært god økologisk tilstand, mens de resterende forekomstene må ha tiltak for å oppnå miljømålet. De fem største påvirkningene i regionen vår er vannkraft, fiskeri og akvakultur, jordbruk, avløp og urban utvikling.

I Rauma har vi 193 vannforekomster, fordelt på elv 140, innsjø 38, grunnvann 7 og kyst 8. (Vågstranda er ikke tatt ut av denne oversikta, med unntak av for kystvann).

Alle grunnvannsforekomstene har god økologisk og kjemisk tilstand, og oppnår dermed miljømåla allerede.

De åtte kystvannsforekomstene er stort sett i god og svært god tilstand, men det er én som har moderat tilstand, og det er fjordbassenget utenfor Åndalsnes. Bakgrunnen for sistnevnte er generell avrenning og utslipp fra industri/sentrumsområdet.

Blant innsjøene (alle større og mindre vann i kommunen) er tilstanden stort sett god, men det er tre som har moderat tilstand. Dette er Glutervatnet, Nedre Mongevatnet og Sjøbolet, og bakgrunnen for dette er påvirkning av kraftverksregulering.

Elver og vassdrag har mer varierende tilstand. De aller fleste har god eller svært god tilstand, men 17 av forekomstene oppfyller per i dag ikke miljømålet. En av disse har svært dårlig tilstand. Rauma elv er det desidert største vassdraget i kommunen, og denne har dårlig økologisk tilstand. Bakgrunnen for de dårlige tilstandene har hovedsakelig vært gyrodactulus salaris, påvirkning av kraftutbygging, og avrenning fra landbruk/spredt bebyggelse.

Gyrodactulus salaris har nå blitt fjerna, og tilstanden vil bli oppjustert.

Klimatilpasning

Klimatilpasning innebærer å forstå konsekvensene av at klimaet endrer seg, og iverksette tiltak for på den ene siden å hindre eller redusere skade, og på den andre siden utnytte mulighetene som endringene kan innebære.

Klimaet i Norge er i endring, og fra 1900 til 2016 har gjennomsnittstemperaturen i landet steget med 1,1 grad, og endringstakten har økt de siste tiårene. I samme periode ser vi også at nedbørsmengdene har økt med om lag 20 %, og det er også en økning i tilfeller med styrtregn. Vekstsesongen har blitt lengre, og det er flere hetebølger.

Disse klimaendringene påvirker de fleste samfunnsområder på en eller annen måte. Blant annet landbruk, bygg og anlegg, vann og avløp, infrastruktur og samferdsel, fiske og havbruk, samfunnssikkerhet og beredskap, og flere.

Til dømes vil mer regn og overvåtning påvirke flere av disse samfunnsområdene, og det vil forekomme stadige nye hendelser der håndtering av overvåtning blir utfordrende. Det vil være viktig å komme disse endringene og utfordringene i forkjøpet, slik at en er best mulig rustet for potensielt uønska hendelser.

I Rauma er flere av disse problemstillingene høyst reelle:

Vi har fjorden som blir påvirket av havnivåstigning, og derav påfølgende utfordringer med bebyggelse nær fjorden. Rauma elv og flere andre vassdrag er utsatt for flom. Topografien i kommunen er stedvis svært bratt, og ved styrtregn kan dette gi store vannmengder i høy fart. Dette er ikke bare en utfordring ved de større vassdragene, men også i mindre bekker som kan bli svært store på kort tid. Mye nedbør gir også økt fare for skred, både steinskred, jordskred og ikke minst kvikkleireskred. De siste årene har det blitt avdekket at det er flere store soner med kvikkleire i kommunen, og flere av disse ligger der det er etablert mye bebyggelse og andre anlegg. Håndtering av mer og mer overvåtning er utfordringer både for tettstedene i kommunen, men også spesielt i boligfelt og på landbruksarealer.

Avfall

I 2020 ble det levert rekordmye husholdningsavfall på landsbasis. Med et snitt per innbygger på 449 kg ble den forrige rekorden fra 2014 på 441 kg slått. Den totale mengden avfall fra husholdningene i 2020 var på 2 418 000 tonn, en økning på 6 % fra 2019. Rundt 40 % av avfallet er restavfall, deretter er de største fraksjonene treavfall, papp, matavfall og hageavfall. Norge greidde altså ikke å nå EU-målet om 50 % materialgjenvinning innen 2020.

Avfall fra husholdninger står for om lag 22 % av den totale mengden avfall i landet. I 2020 ble det levert 11 600 000 tonn avfall, og det er bygge- og anleggsvirksomhet som står for den største andelen. Totalt sett har mengden avfall gått ned med 5 % siste året.

Globalt blir det kasta et lastebillass med klær hvert sekund. Det finnes ingen lokale tall for avfall fra klesindustrien, men det er en trend i samfunnet at vi kjøper mer og mer klær, samtidig som vi bruker klærne færre ganger før de bli kasta. Dette medfører klimagassutslipp, stor vann- og energiforbruk og stort utslipp av mikrofiber til havet.

Utslipp fra avfall og avløp er den femte største kilden til utslipp av klimagasser i kommunen. Om lag 90 % av dette er utslipp fra avfallsdeponier. Siden 2009 har disse utslippene blitt redusert fra 3000 til 1700 tonn CO₂-ekvivalenter, og trenden er synkende.

Ifølge SSB leverte hver innbygger i Rauma 415 kg husholdningsavfall i 2020. Dette er en god del lavere enn gjennomsnittet for hele landet, men likevel er det høyere enn flere av våre nabokommuner. De siste fem årene har tallet ligget på rundt 400 kg.

Avløp

Gjeldende hovedplan for vann og avløp er fra 2007, og kommunen arbeider i disse dager med en ny plan. Denne er forventet å bli vedtatt i løpet av 2022. Planen skal trekke opp rammene for vann- og avløpstjenestene i kommunen i et langsiktig perspektiv. Viktige elementer i en slik plan blir å sette mål og status for området, og gi en beskrivelse og utredning av hvilke investeringer, fornyelser og vedlikehold som vil være nødvendig fremover. De ulike aktuelle tiltakene vil bli kostnadsberegnet og prioritert.

I Rauma er sanering av de største utslippene utført ved bygging av hovedrenseanlegg for Måndalen og Åndalsnes. Ledningssanering er delvis utført, mens utbedring i Isfjorden samt sanering av urensede utslipp i bygdene i stor grad gjenstår. Planlegging av renseanlegg for Mittet, Åfarnes, Rødven og Torvik har starta opp.

Fremmedvann som kommer inn i avløpsnettlet er et problem i store deler av kommunen. Dette er uønska grunn- og regnvann som kommer inn i kloakkledningene, og som medfører økt risiko for dårlig renseseffekt og uheldig overløpsutslipp. Det kan også medføre økte driftskostnader ved pumpesystemer og silanlegg. Reduksjon av fremmedvann vil være viktig, og det bør kombineres med fornyelse og separering av ledningsnettlet. Dette er imidlertid noe som er kostbart, og det bør prioriteres etter en samla vurdering av funksjon og tilstand for både vann- og avløpsledninger.

Den nye hovedplanen for vann og avløp vil ta for seg alle disse utfordringene, og det vil bli gjort vurderinger og prioriteringer av alle aktuelle tiltak. Temaet avløp blir tilstrekkelig ivaretatt gjennom den planen, og klima- og miljøplanen vil ikke gå nærmere inn på temaet.

Forurensing

Miljødirektoratet har en database som viser registrerte grunnforurensninger i hele landet. Disse er delt inn i ulike kategorier:

1. Ikke akseptabel
2. Akseptabel
3. Lite/ikke forurenset
- X. Mistanke om forurensing

Av totalt om lag 35 registreringer i kommunen er om lag 20 av disse registrert som mistanke om forurensing. Disse er i stor grad knytta til skyteaktiviteten på Setnesmoen og kjente industriområder som t.d. Dokka, Nesstranda og på Veblungsnes.

Denne oversikta må sies å være ufullstendig, og det finnes høyst sannsynlig mange flere som burde vært registrert.

Forurensing kan generelt sett deles inn i akutt forurensing og mer langvarig forurensing. Akutte hendelser kan være uhell der store mengder forurensa masse utilsikta blir sluppet ut i naturen, og det er ofte disse som har de største negative konsekvensene. De langvarige utslippa kan være mer diffuse og vanskelige å oppdage, og kan til dømes være små industrielle utslipp til en bekk. Disse kan over tid få alvorlige konsekvenser. Alvorlige grunnforurensninger kan bidra til spredning av farlige miljøgifter, og det er viktig å sette inn tiltak tidlig for å redusere at det oppstår alvorlige konsekvenser for helse og miljø. Kommunene er forurensningsmyndighet, og arbeidet med å redusere forurensing og sette inn tiltak dersom det har oppstått uønskede hendelser er et kontinuerlig arbeid.

Hvordan nå måla – forslag til tiltak

Transport og energibruk

Transportsektoren står for en stor andel av klimagassutslippa både nasjonalt og i kommunen. Dette er gjerne knyttet opp mot store transportårer som til dømes E 136, og på et kortsiktig lokalt nivå er det vanskelig å få gjort tiltak for å redusere disse utslippa.

Da bør en heller satse på lokale tiltak som kan gi kortsiktige miljøgevinster, og gjennom prosessen med innbyggerinvolvering kom det mange innspill om at det må legges bedre til rette for kollektivtransport og sykkelveger. Det ble etterspurt et bedre busstilbud, spesielt på bygdene, og at sykkelvegnettet ble komplettert der det er mangler.

Kommunen har som målsetning at alle nye kommunale tjenestebiler skal være fossilfrie, og det bør i tillegg legges bedre til rette for flere ladepunkter for EL-bil og EL-sykkel, både på arbeidsplasser og på offentlige parkeringsplasser.

Cruisenæringa blir ofte omtalt som en klimaversting. Vi må sørge for at det blir landstrøm på cruisekaia, og støtte opp om og samarbeide med andre cruisedestinasjoner om å sette strenge miljøkrav.

Etablering av anlegg for produksjon av biogass og hydrogen er store satsinger som potensielt kan gi store gevinster. Et biogassanlegg gjør seg nytte av metangassen fra biologisk materiale, og utslippa fra landbruket vil bli redusert. Det kreves mye strøm for å produsere hydrogen, men sluttproduktet som kan brukes i biler og andre kjøretøy er mye mer klimavennlig enn bensin og diesel. I Rauma pågår det forprosjekt og sonderinger med muligheter for etablering av slike anlegg.

Det er allerede etablert et godt nettverk og samarbeid mellom de ulike bedriftene i kommunen, og det blir lagt stor vekt på å finne klimavennlige løsninger og gjøre bærekraftige valg. Samarbeid er en viktig faktor for å kunne lykkes best mulig i arbeidet med et mer klima- og miljøvennlig samfunn.

Forbruk og avfall

I dagens samfunn er det generelt sett et høyt forbruk av varer og produkter, noe som igjen medfører store mengder avfall. Resirkulering og gjenbruk har utvikla seg mye de senere årene, men det er trolig fortsatt mye å hente. På sikt bør en rette innsatsen på holdningsendringer og god opplæring for å få redusert forbruket, mens på kortere sikt kan en gjøre noe med avfallet.

I den forbindelse er det viktig med gode retur- og avfallsordninger både for husholdninger og næringsliv. To gode eksempler som kan forbedres er hardplast fra landbruket som en i dag må kjøre til Molde for å få levert gratis, og hageavfall som må transporteres til Åndalsnes. For begge disse kan det gi en miljøgevinst om en klarer å finne alternativer som reduserer transportbehovet.

Det er allerede etablert en populær gjenbruksbutikk på Åndalsnes, men i tillegg til denne bør en prøve å få etablert en «gjenbruks-pool» for næringsliv/bedrifter og kommunen. Der kan en samle og dele på alt av utgåtte møbler, utstyr, byggevarer etc. Det finnes gode eksempler på at dette blir gjort andre steder, for eksempel i Trondheim.

Klesindustrien har fått lite oppmerksomhet i klimadebatten, men det har blitt mer og mer fokus på den de siste åra. Rapporter viser at denne industrien står for betydelige klimagassutslipp, og det er en krevende produksjon med stort forbruk av vann og mye avfall. Lokalt kan vi bidra med holdningsendringer med sikte på å redusere forbruket vårt.

Klimatilpasning

Klimatilpasning handler i stor grad om å være bevisst de endringer og utfordringer som kan oppstå i fremtiden. I den forbindelse vil det være viktig å gjøre de riktige valgene, og her har kommunen en viktig rolle som forvaltningsmyndighet. Det må legges vekt på klimatilpasning i alle forvaltningsvedtak og arealplanlegging, og i den forbindelse er det viktig med et høyt kunnskapsnivå. På denne måten kan Raumasamfunnet bli godt rusta til å tåle de negative følgene som kan komme med klimaendringene, og vi kan forebygge uønskede hendelser. Beredskapsplanen til kommunen er viktig å holde oppdatert, og en må ha gode rutiner på varslinger ut mot innbyggere og næringsliv ved uønskede hendelser.

Naturmangfold og kulturlandskap

Det biologiske mangfoldet på jorda har blitt kraftig redusert de senere åra. Årsaken til dette er i hovedsak menneskelig påvirkning, der leveområda blir ødelagt og oppsplitta eller at artene blir fortrent. Naturmangfoldloven ble vedtatt i 2009, og sammen med plan- og bygningsloven er det kommunens viktigste virkemiddel i kampen for å bevare naturmangfoldet. I Rauma har vi mange verneområder, viktige naturtyper og rødlista arter. Disse er det spesielt viktig å ta vare på, men en må også legge stor vekt på til dømes tettstednære grøntarealer, artsrike vegkanter, fjordarmer og kantvegetasjon mellom dyrka mark og elv. Kommunen har en viktig rolle, og må sørge for å gjøre de riktige forvaltningsmessige valgene.

Rauma er en av de største landbrukskommunene i fylket, og det er 134 aktive gårdsbruk her. I dag er det en utfordring over hele landet at flere og flere gårdsbruk blir nedlagt, noe som ofte fører til endra drift av jorda, og i verste fall at jorda går ut av bruk og gror igjen. Det er allerede etablert flere tilskudds- og støtteordninger for å opprettholde kulturlandskapet, og disse må vi være flinke å benytte. I 2021 vedtok Stortinget at omdisponering av dyrka jord i Norge ikke skal overstige 3000 dekar per år, og målet til den sittende regjeringen er at dette skal strammes ytterligere inn til maksimalt 2000 dekar per år. For Møre og Romsdal er tilsvarende grense 200 dekar per år, og i fylkesstrategien som skal behandles senere i år er det foreslått å redusere denne til 100 dekar. For Rauma sin del betyr dette at gjeldende omdisponeringsgrense er 12 dekar per år, og denne kan bli redusert til 6 dekar per år. I løpet av årene 2016-2018 ble det omdisponert totalt 33 dekar dyrka og dyrkbar jord i Rauma, mens i årene 2019-2021 ble det bare omdisponert totalt 9 dekar. Dette viser at vi i Rauma har gjort en god jobb for å ta vare på jorda vår, noe vi må fortsette å gjøre i tida fremover også.

Landbruket står for 43 % av klimagassutslippene i kommunen, og dette er hovedsakelig metan og lystgass fra biologiske prosesser. Etablering av et biogassanlegg vil kunne redusere dette utslippet betraktelig, og det foregår i disse dager et forprosjekt som skal utrede om det er aktuelt med etablering av et anlegg i kommunen. Dette vil være av stor betydning, og det er viktig at alle aktuelle instanser støtter opp om dette og legger til rette for at det kan bli etablert.

Landbrukets klimaplan 2021-2030 setter føringer for landbruket i hele landet, og bøndene i Rauma ønsker å bidra til at måla i den nasjonale planen blir oppfylt. Det jobbes blant anna aktivt med planer om å få etablert et biogassanlegg i kommunen. I en lokal klima- og miljøplan er det vanskelig å sette mål og føringer som spriker fra den nasjonale planen, og hovedtiltak for landbruksnæringen i denne kommunale planen blir derfor å følge opp mål og tiltak i den nasjonale planen.